

1001 de CITATE

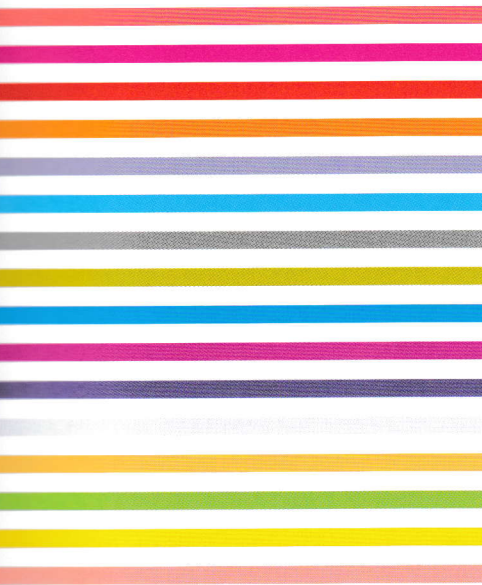
CARE TE INSPIRĂ ÎNTR-O VIAȚĂ

EDITOR GENERAL ROBERT ARP

PREFAȚĂ DE NIGEL REES

Cuprins

Prefață	6
Introducere	7
Index pe capitole	10
	
Viață și moarte	20
Iubire și prietenie	62
Literatură	148
Artă și arhitectură	222
Istorie	286
Politică și societate	348
Filosofie	434
Religie	476
Gândire și psihologie	526
Educație	574
Afaceri	628
Tehnologie	690
Știință și natură	728
Sport și timp liber	784
Divertisment	840
Muzică	900
Index după autor	946
Contributori	958
Credite foto	958

Viață și moarte

„Dumnezeu a binecuvântat mai mult viața cea de pe urmă a lui Iov decât pe prima.“

☛ Satanicul Behemoth și Leviatanul, din ilustrațiile lui William Blake pentru *Cartea lui Iov*.

Cartea lui Iov

Capitolul 42

cca 700 î.H.

Acest pasaj important din Vechiul Testament le confirmă credincioșilor că pot fi răsplătiți atât pe pământ, cât și în ceruri.

Atunci când Dumnezeu îl oferă pe Iov drept exemplu, Satan sugerează că Iov este bun doar pentru că duce o viață confortabilă – este bogat și are o soție respectabilă, fii și fiice. Dacă Dumnezeu l-ar priva pe Iov de fundamentul fericirii lui, natura lui adevărată ar ieși imediat la iveală. Dumnezeu îi permite lui Satan să-i testeze credința, dându-i boala numită „buba rea”. Cei trei prieteni ai lui Iov îi spun că și-a adus singur necazurile asupra-i, căci păcătuisese. Expresia „prieteni ai lui Iov” este folosită pentru a-i descrie pe oamenii care fac ca o situație rea să se înrăutățească și mai tare.

Iov rămâne fidel credinței lui: crede că, de vreme ce Dumnezeu ne-a oferit binele, trebuie să fim pregătiți să înfruntăm și lucruri rele. Chiar el spune: „Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului binecuvântat!” Mai mult decât atât, Iov este convins că nu a făcut nimic ca să merite o asemenea soartă, motiv pentru care, în cele din urmă, va fi izbăvit. Așa se și întâmplă; la sfârșitul tuturor încercărilor prin care trece, Iov este răsplătit de Dumnezeu pentru răbdarea lui. JP

„Norocul le surâde celor viteji.”

Ennius

Anale 257

cca 200 î.H.

Potrivit lui Macrobius, istoric roman din secolul al V-lea d.H., acest citat a apărut pentru prima dată în lucrarea poetului Ennius (lucrare pierdută în zilele noastre); în versiunea originală, în latină, citatul este: *Audentis fortuna fuvat*.

Poetul Virgiliu a folosit aceleași cuvinte în cartea a X-a, versul 284, din *Eneida* (secolul I î.H.). Dacă versiunea lui Macrobius este corectă, nu înseamnă că Virgiliu ar fi plagiat; este vorba, probabil, despre o simplă aluzie literară, pe care primii cititori și ascultători ar fi recunoscut-o imediat și pe care ar fi apreciat-o; mai mult decât atât, un singur hexametrul dintr-un poem epic de peste 10 000 de rânduri nu poate fi considerat plagiat.

De la aceste prime apariții, citatul a fost preluat în numeroase lucrări, fie neschimbat, fie cu înlocuirea cuvântului „viteji” cu varianta „curajoși”. Este folosit ca motto de numeroase familii și organizații. Poate, de asemenea, să fie luat ca atare, respectiv ca un îndemn. Sau poate fi interpretat ca o afirmație echivocă, ca o profeție falsă; cei care, în cele din urmă, eșuează sunt considerați ratați, fie că au avut sau nu nevoie de curaj.

JP

❖ Roata norocului (*Rota Fortunae*), din manuscrisul din secolul al XIII-lea *Carmina Burana*.

„Ce pentru un om e carne,
pentru altul e otravă.”

Lucrețiu

De rerum natura

cca 100 î.H.

Ideea potrivit căreia gusturile nu se discută și nu se pot face generalizări rezonabile cu privire la acestea este, probabil, mai veche decât însăși civilizația. Cu siguranță îl precedă pe poetul roman Lucrețiu, deși versiunea acestuia este considerată ca fiind cea „clasică” – și este normal să fie astfel, pentru că, deși sentimentul este unul banal, este un prim exemplu de vorbă de duh, pe care Alexander Pope l-a definit ca fiind „ceea ce gândim deseori, dar nu exprimăm prea bine”.

Expresia originală, în latină, este *quod ali cibis est aliis fuit acre venenum* („Ceea ce pentru unii oameni este mâncare, pentru alții poate fi otravă:”). Ceva mai târziu, axioma a pătruns în cele mai multe dialecte ale Imperiului Roman, dacă nu chiar în toate.

În limba engleză, cea mai veche versiune înregistrată se regăsește în autobiografia compozitorului Thomas Whythorne (1576). La începutul secolului al XVII-lea, expresia a fost evident redusă la un clișeu familiar – în anul 1604, dramaturgul Thomas Middleton a descris sintagma ca fiind un „proverb mai vechi decât lumea”.

Un alt aforism latin din aceeași gamă este *De gustibus non est disputandum*, ceea ce poate fi tradus în sens larg prin „gusturile nu se discută”. JP

„Trăiește clipa.”

Horățiu

Ode

cca 13 î.H.

Unele adagii latine sunt mai ușor, altele mai dificil de tradus în alte limbi, pentru că sunt enigmatice, iar înțelesul lor este ambiguu. *Et in Arcadia ego* („Și eu am fost în Arcadia”) este un prim exemplu de acest fel. Ce înseamnă, mai exact? Nu știe nimeni.

Alte maxime chiar nu pot fi traduse, căci ele înglobează atât de multe sensuri în atât de puține cuvinte, încât, într-o altă limbă, nici nu ar fi posibil. *Carpe diem* se traduce prin „Trăiește clipa” și, deși acesta este sensul comun al sintagmei, traducerea nu acoperă sensul profund, care ar fi similar cu „Hai să bem și să mâncăm, căci mâine vom muri”, o frază care se repetă de mai multe ori în Biblie, în *Isaia 22*, *Proverbe 23* și *Corinteni 15*.

Ideea de bază este aceea că ar trebui să ne bucurăm de clipa prezentă și să nu ne facem griji cu privire la ceea ce s-ar putea întâmpla în viitor. Unii oameni ar putea crede că este o formă de existențialism *avant la lettre* – filosofia potrivit căreia trecutul nu contează pentru prezent, fiecare clipă fiind separată ermetic de cealaltă –, însă Horățiu era un poet comun, care lăuda normalitatea, nicidecum un intelectual care să inventeze teorii. JP

◆ Poetul Horățiu, reprezentat primind oaspeți.

„*Timpul este un bandit răzbunător, care fură frumusețea vechiului nostru sine.*”

Rafael

Atribuit

1519

Lucrările lui Rafael rivalizează cu acelea ale lui Leonardo da Vinci sau chiar ale lui Michelangelo, fiind considerate cele mai mari reușite ale Renașterii. Rafael (Rafael Sanzio) s-a născut în Urbino, Italia, în anul 1483. Deși a avut o viață scurtă, aceasta a fost foarte prolifică – cele 300 de tablouri cu Fecioara Maria (Madona) reprezintă doar o parte a creației sale. Din păcate, Rafael a murit la vârsta de 37 de ani, la data de 6 aprilie 1520, destul de timpuriu, chiar și pentru acele vremuri.

Citatul de mai sus se continuă astfel: „Nu rămânem decât cu carnea atârânănd, cu gingii sângerând și cu maxilare goale”. O viziune atât de exactă a descompunerii fizice și, prin extensie, a efemerității poate părea remarcabilă la cineva atât de tânăr, dar, ca artist, Rafael cunoștea extrem de bine corpul uman. Mai mult decât atât, este posibil ca Rafael să fi fost capabil să observe declinul ființei umane mai repede decât ceilalți oameni, care tind să bage de seamă cum se deteriorează doar atunci când procesul s-a instalat.

Oricum ar fi, n-ar trebui să fim prea surprinși că o asemenea trăire a fost posibilă în cazul cuiva atât de tânăr. Poetul victorian Matthew Arnold scria într-o manieră foarte pesimistă despre faptul că „îmbătrânea”, chiar înainte de a atinge vârsta de 27 de ani. JP

„*Nu te minți pe tine însuți.*”

William Shakespeare

Hamlet

cca 1601

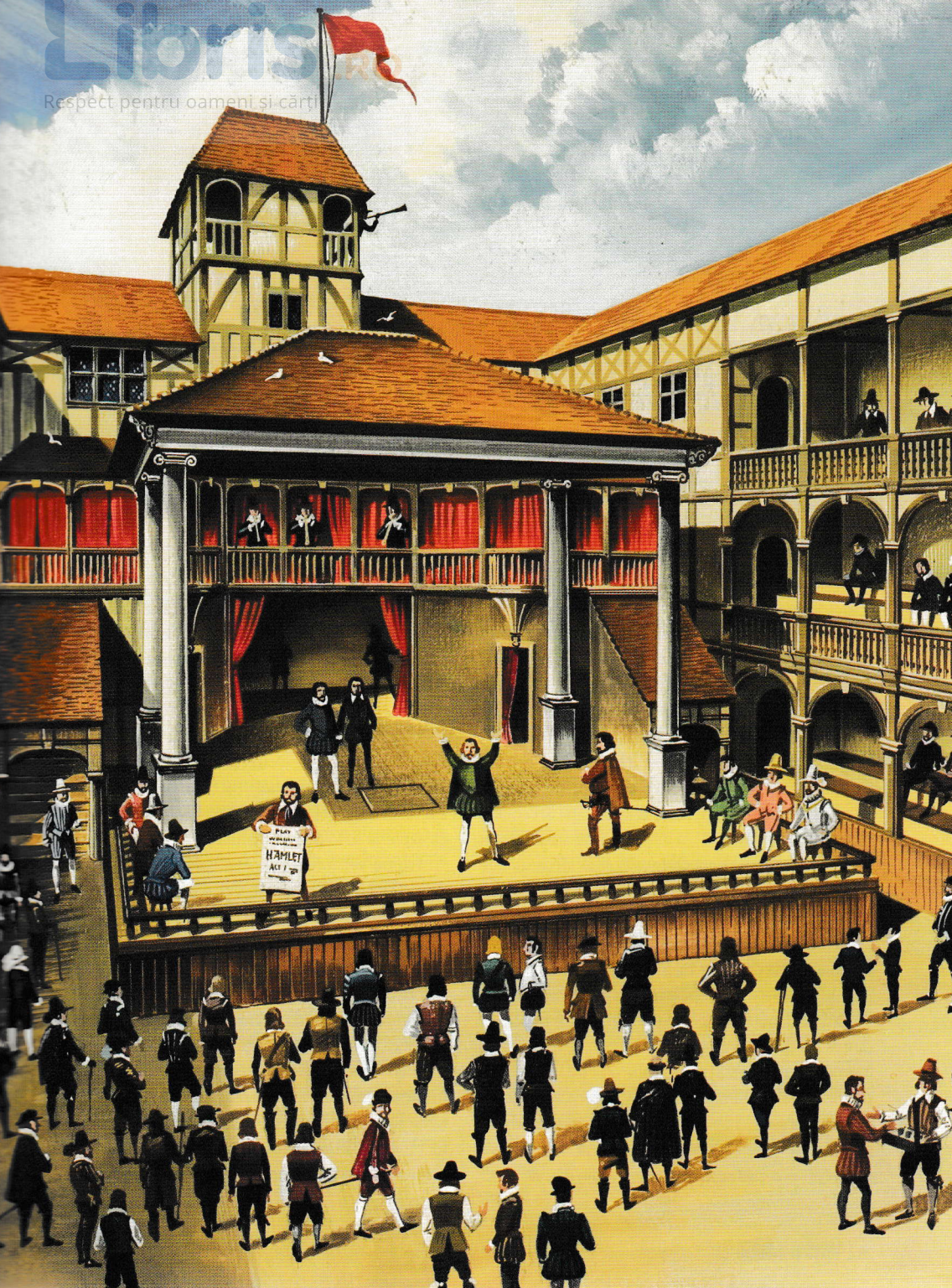
Această remarcă, a cărei importanță este întărită de fraza care o precedă – „Și mai presus de-orice” –, vine ca o concluzie a unui lung monolog (de aproximativ 30 de rânduri) pe care Poloniu îl ține în fața fiului său, Laerte. Întregul monolog este plin de sfaturi sensibile, inclusiv faimoasele versuri „Urechea ta ți-o pleacă orișicui, dar să-ți audă glasul doar aleșii” și „Nu da și nu lua bani cu împrumut, că pierzi și banii, și prietenia”.

Dacă sfatul este într-adevăr atât de bun, nu putem decât să ne întrebăm de ce acest personaj este deseori jucat asemenea unui bătrân plictisitor – căci se prea poate ca aceasta să fie tocmai problema lui *Hamlet*; oricum ar fi, textul este plin de citate, poate chiar prea multe.

Sensul acestui citat este clar și, spre deosebire de celelalte care apar în piesă, nu este atât de ambiguu: înțelesul este acela că nimeni nu ar trebui să facă ceva prin care să se simtă inconfortabil, din punct de vedere fizic, spiritual sau moral.

Adevărata abilitate este să devenim conștienți de acest disconfort înainte să fie prea târziu ca să ne mai putem sustrage. Astfel, este important să „te cunoști pe tine însuți”, după cum spune și motto-ul care se afla pe templul Oracolului din Delfi. JP

► Ilustrare a unui spectacol *Hamlet* într-un teatru elisabetan.

„Moartea ne paște pe toți și nu face deosebire între noi atunci când vine.”

„Este întotdeauna mai întuneric înainte de ivirea zorilor.”

John Donne

Predici

1621

Poetul de origine engleză John Donne, cel mai important reprezentant al Școlii metafizice, a fost în tinerețe un păcătos romano-catolic, convertindu-se mai apoi la protestantism și devenind profund pios și devotat pastorului aflat în slujba regelui James I.

Acest citat, extras dintr-o predică rostită în catedrala Sfântul Paul, al cărei decan a fost John Donne începând cu anul 1621, a fost folosit, fără îndoială, pentru a-i ajuta pe adepți să se împace cu destinul implacabil, acceptând că acesta este rostul a tot ceea ce este trecător. Un asemenea stoicism poate părea nepotrivit cu versul care l-a făcut pe tânărul Donne să concluzioneze, într-un sonet scris în anul 1609, intitulat *Moarte, nu fi mândră*, următoarele: „Și moartea nu va mai fi; Moarte, trebuie să mori”. (Aceasta este o aluzie la *Corinteni* 15, în *Noul Testament* al Bibliei: „Ultimul dușman care trebuie nimicit este Moartea”)

Din nou, pentru o persoană care crede în oricare dintre religiile abrahamică (iudaism, creștinism și islamism), nu există nicio contradicție, pentru că promisiunea lui Dumnezeu de viață veșnică înseamnă că moartea este și mai efemeră decât existența omului pe Pământ – nu este o destinație, așa cum se tem pesimiștii, ci o cale spre gloria eternă din Rai. JP

Thomas Fuller

A Pisgah-Sight of Palestine and the Confines thereof
1650

Thomas Fuller a fost un istoric de origine engleză, om al bisericii și totodată scriitor prolific. Pisgah – din titlul lucrării sale – era numele unei coline înalte, de pe care se putea vedea panorama Tărâmului Sfânt.

Ideea exprimată aici este una destul de comună, însă nu a fost înregistrată înaintea lui Fuller. Nu se știe dacă Fuller a inventat acest dicton sau dacă a preluat o formă anterioară. (Totuși, în anul 1850, cântărețul de origine irlandeză Samuel Lover a susținut, fără vreo bază solidă, că expresia se folosea în Irlanda de mii de ani.)

Printre versiunile cele mai cunoscute ale acestui dicton se numără și cântecul pop *Dedicated to the one I love*, interpretat de Pauling Lowman și Ralph Bass, un hit al celor de la The Shirelles, în 1959 și al celor de la Mamas and the Papas, în 1967 – „The darkest hour is just before dawn”.

E important de precizat faptul că nu există nicio bază științifică ce ar putea să susțină această părere. În acest moment al nopții nu este neapărat mai întuneric decât în oricare altul. Totuși, realitatea științifică nu știrbește cu nimic sensul dictonului, care este unul metaforic: deseori, lucrurile se îmbunătățesc exact în momentul în care avem impresia că nu mai există nicio speranță. JP

„Să trăiești bine este cea mai bună răzbunare.”

George Herbert

Jacula Prudentum

1651

George Herbert a fost un influent poet religios și metafizic de origine engleză, dar și un colecționar pasionat de proverbe și expresii. Prima lui publicație de acest tip a fost *Outlandish Proverbs Selected by Mr. G.H.*, din anul 1640. Doisprezece ani mai târziu, Herbert a creat o versiune mai cuprinzătoare a lucrării inițiale, numită *Jacula Prudentum*, în care apare pentru prima dată citatul de mai sus.

Sensul profund este acela că oamenii nu ar trebui să le dea niciodată dușmanilor lor satisfacția de a ști că se simt răniți sau supărați; oricât de mare ar fi umiliția la care ai fost supus, trebuie să o porți cu tine fără ostilitate și răutate – altfel spus, trebuie să te arăți curajos.

În tinerețe, actorul Rob Lowe a fost copilul-problemă al Hollywoodului. În timpul filmărilor la *The Outsiders* (1983), oamenii spuneau că avea să se autodistrugă din punct de vedere profesional, dar și fizic. Cu toate acestea, Lowe a încetat să mai bea, s-a căsătorit și a avut copii, iar 30 de ani mai târziu a declarat pentru site-ul *The Huffington Post* că ceea ce l-a inspirat și l-a determinat să renunțe la băutură a fost gândul la satisfacția pe care avea să o resimtă atunci când cei care îl defăimaseră urmau să vadă reușita lui. „Să trăiești bine este cea mai bună răzbunare”, a spus el. JP

„Chiar și cei care stau și așteaptă ne sunt de folos.”

John Milton

On His Blindness

1673

Acesta este ultimul vers al renumitului sonet scris de Milton, *On his blindness*, sonet care începe cu versul: „Când mă gândesc cum îmi consum lumina...”

Atunci când și-a pierdut vederea, în anul 1652 – deși doctorii îl preveniseră, Milton nu a ascultat recomandările acestora –, poetul s-a temut foarte tare că avea să fie incapabil să mai lucreze, astfel că acest poem este expresia resemnării în fața a ceea ce Milton consideră ca fiind voința lui Dumnezeu – victima nu dă vina pe destin. Doctrina teologică aflată la baza gândirii lui Milton este aceea potrivit căreia Dumnezeu este omniscient și omnipotent, iar noi nu putem face nimic din ce nu este plănuir și aprobat de El; așadar, nu avem de ce să ne plângem, pentru că totul face parte dintr-un plan mai mare, chiar dacă noi, ca indivizi, nu suntem capabili să percepem scopul cel mai înalt și să vedem totul ca pe un întreg sau chiar o parte a întregului.

Chiar dacă evenimentele s-au precipitat, cei 15 ani care au urmat în viața lui Milton au fost cei mai productivi. În această perioadă, Milton i-a dictat scribului său unul dintre cele mai mărețe poeme scrise vreodată în limba engleză, *Paradisul pierdut* (12 volume, peste 10 000 de rânduri); urmarea acestuia, *Paradisul regăsit* (4 volume, puțin peste 2 000 de rânduri) și poemul dramatic *Samson Agonistes*. JP